

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

УДК 321.01

Белозорова Р. О.,
аспірантка кафедри політико–психологічних
проблем суспільного розвитку, Національний
педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова
(Україна, Київ), gileya.org.ua@gmail.com

ТРАНСФОРМАЦІЯ ФЕНОМЕНУ ВЛАДИ В ЕПОХУ МОДЕРНА

На основі порівняльно–історичного методу аналізується процес трансформації феномена влади в епоху Модерна. Особлива увага приділяється філософському аналізу комплексу проблем, пов'язаних з формуванням нового типу влади. Розкривається теза про те, що вся система здійснення влади в епоху Модерна, передбачала ситуацію, де «розумний» підкорює собі «нерозумного» на користь окремих індивідів і всього суспільства. Це забезпечувало легітимність влади, функціонування її структур і здійснення механізмів управління. Новоевропейський Модернізм посилює уявлення про владу як спосіб досягнення ефективності діяльності в суспільному житті. Сутність влади в епоху Модерна визначалася в зв'язку з модернізацією і розвитком техніки. Вона зайняла впевнену позицію в житті суспільства і в думках мислителів.

Ключові слова: влада, суспільство, трансформація, Модерн, прогрес, розум, раціональність.

Сучасна державна система влади сягає своїм корінням в епоху пізнього Середньовіччя, коли в умовах загальної кризи – економічної, соціальної, кризи схоластичної думки – прискорилися зміни, які поклали початок епосі Модерну. Проблема співвідношення особистості і суспільства, загальне ускладнення соціальних зв'язків, перехід людства на кожну нову сходинку в розвитку цивілізації, все більш актуалізує проблему пізнання влади. Влада є основою організації соціального життя, вона обґрунтовує її процеси, задає систему координат і визначає ракурс розвитку суспільства.

Найбільш впливовою в сучасному суспільстві на сьогоднішній день є ліберально–демократична модель влади, яка склалася під впливом філософської традиції епохи Модерну. Такий тип організації влади на протязі декількох століть, проникнув в різні форми культури і соціальної реальності. Але в умовах сучасного життя він зазнає серйозних трансформацій. Багато в чому це обумовлено соціальними проблемами, психологічними аспектами міжособистісних відносин, які були другорядними для традиційної схеми управління і часто не вписувалися в раціонально–логічну систему мислення нового часу. Тому, все частіше виникає питання про можливість подальшої реалізації класичного дискурсу влади в новому глобалізованому і багатомірному світі.

У контексті досліджуваної проблеми особливий інтерес представляють вчення Т. Гоббса, Дж. Локка, І. Канта, Г. В. Ф. Гегеля, К. Маркса. М. Вебера. Не залишила розглянутий феномен без уваги і вітчизняна філософія. Серед вітчизняних філософів даною проблемою займалися М. Вернадський, М. Михальченко, І. Вербицька, В. Лук'янець, О. Соболев.

Феномен влади розглядався з початку виникнення громадської думки. В європейській культурі ми можемо простежити етапи становлення поняття влади

в письмових джерелах минулого. Платон, Ксенофонт, Аристотель, Августин Блаженний, Ніколо Макіавеллі і багато інших мислителів минулого піднімали питання про значення влади, про її причини і цілі. Однак тільки в новоевропейській філософії в повній мірі виявляється проблемність її змісту та сутності.

Мета статті полягає в філософському аналізі феномену влади, трансформації влади в епоху Модерна: від силових способів здійснення до гуманістичних форм владних відносин.

Традиційний модерністський дискурс влади починає формуватися ще в античній філософії. Платон і Аристотель вперше концептуалізують владу, і розглядають її як принцип підкорення, правління, що виражають відносини «пан–раб». В розумінні античних класиків існував метапростір, де реальністю володіли незмінні сутності, що визначали мінливі соціальні явища. Влада розумілася як вираз ідеальної гармонії в суспільстві, принцип незмінного порядку, правило соціального існування і визначалася як закон людського буття. Дотримуватися законів і підкорятися владі – значить сприяти реалізації Блага і Істини. В цілому така концепція пояснювала прагнення до соціальної інтеграції індивіда, як представника певного етносу, за допомогою інтелектуального осягнення «досконалих» і «раціональних» форми людського буття.

Подальша сакралізація влади, як встановленого Вищою Істотою закону людських відносин, розробляється в середньовічній теології. Так, наприклад, Августин, один з перших, визначив єдність волі і розуму. Це стало основою ідеї розумності влади і її легітимності в людському світі. Держава, на думку Августина, є необхідною умовою організації життя суспільства на принципах підпорядкування закону.

Для Фоми Аквінського закон є установкою розуму, що був даний для загального блага людей, які перебувають під його юрисдикцією. Він також наділяє особливими повноваженнями тих, хто управляє і несе відповідальність за всіх, для кого цей закон призначений. Таким чином, закон нормативний.

В цілому, для обґрунтування законності і священного джерела влади, християнські філософи розробили систему фундаментальних понять, що заклали основу розвитку соціально–політичних вчень західноевропейської системи державного устрою. І вже в наступних епохах відбувається не просто послідовний розвиток концептуальних ідей нормативного статусу влади, а й формується система механізмів здійснення цієї моделі в практичній сфері.

Філософський оптимізм, що є характерною рисою епохи Модерну виникає в контексті формування модерністської культури, яка і визначила специфіку розуміння влади. Влада розвивалася в єдності з такими поняттями, як природа – людина – індивідуальність – особистість – маса – суспільство – держава.

Модерн пов'язаний з руйнуванням картини світу, що склалася, і виникненням спеціалізованого знання, що виключає з науки релігійні мотиви. Наука стає практичною, утилітарною. Людське «Я» набуває пріоритетні позиції, виявляючи своє центральне положення в системі буття – стара онтологічна парадигма змінюється новою – суб'єктно-центристською. Філософи Модерну спрямовують свій погляд на буття крізь призму суб'єктивності.

Філософія Модерну розкривається в ідеї «влади над природою», панування над навколишнім світом, необхідності досягнути технології влади над матеріальним середовищем. Осягнення пристроїв механізму природи стало умовою віри у високі здібності розуму. Заволодіти технікою управління природою людина Модерну може в разі розширення своїх знань. Внаслідок чого, ми можемо говорити про актуальність питань, піднятих Н. Макіавеллі. Філософ ставив перед собою завдання – виявити продуктивні технології влади. В епоху Модерну відкриття методів влади пов'язано з зануренням в її сутність.

«Знання – сила» – кредо мислителя і натураліста становлення епохи Модерну. Новоевропейський мислитель намагається в рамках розумного і логічного пояснити всю навколишню дійсність [1, с. 77].

Проблеми обґрунтування наукової картини світу, відносин людини, суспільства з природою, формування біосферного мислення знайшли відображення в творчості В. І. Вернадського. Вчений вважав, що з виникненням людського розуму починається якісно новий етап еволюції Всесвіту. Людина поступово перетворює біосферу в ноосферу, сферу розуму. Той народ, який зуміє можливо повно, можливо швидко, можливо абсолютно оволодіти новим знанням, що відкривається в людському житті, розвинути і застосувати його у своєму житті, отримає ту міць, ту владу, досягнення якої і напрямок якої на загальне благо є основним завданням будь-якої розумної державної політики [2, с. 9].

Модерну характерна позиція, яка стверджує ідею прогресуючого розвитку природи і соціального буття. Прогресу повинні супроводжувати, відповідно, становлення техніки і технології, виражені в індустріалізації і в прагненні до ефективної модернізації. Технічні винаходи майбутнього повинні були не тільки дарувати людині владу над звичною природою, а й розкрити таємниці океану, дозволити оволодіти небесним і космічним простором. На етапі розквіту новоевропейської культури відбувається посилення диференціації процесу виробництва, неймовірний розподіл праці. Такий розподіл сил вимагає особливого способу підготовки робітничих кадрів: з'являється початкова освіта, а потім – і професійні училища, складається досить великий суспільний клас найманих працівників – пролетаріат. Владні відносини в нових умовах змінюють свій характер. Індивідуалізація суспільства пов'язана з утворенням ще більш міцних і складних відносин в суспільній системі, в якій зникає початковий відкритий тип влади як панування і підкорення.

Модерністські суспільства змінюють традиційні. Людина тепер постійно прагне досягати якихось нових цілей, перетворюючи себе і суспільство. Не настільки важливо, які це цілі – матеріальні чи духовні, кар'єрні або творчі, технічні або гуманітарні [3, с. 23].

Розум, раціональність, розсудливість повинні керувати новим світом – світом загального благополуччя, «рівності, братерства і свободи», але вони виявляються інструментами влади. Віра в прогрес, експеримент, техніку і промисловість, людину, яка здатна змінити себе відповідно до здоровому глузду, розуму. Відбувається дистанціювання філософії від інших областей знання, філософія стає тільки метафізикою; наука – раціональним, корисним знанням [4, с. 103].

Епоха формує нові форми контролю та влади: раціональність застосовується для досягнення панування, а розум стає інструментом пригнічення.

Так, в новоевропейському дискурсі Декарт, Локк, Гоббс намагалися визначити владу як поняття і вписати його в природну, наукову картину світу. Фактично Томас Гоббс заклав основи, так званої, «каузальної» концепції влади, яка до сьогодні переважає в західній науковій літературі [5, с. 26]. Для Т. Гоббса «влада є здатність виробляти щось у майбутньому. Влада існує навіть в разі, якщо суб'єкт не реалізує наявну у нього здатність підкоряти об'єкт. У відповідності зі своїми уявленнями про природу людини, Гоббс розглядає владні відносини як асиметричні і конфліктні – відображає панування одних людей над іншими» [5, с. 27].

Приблизно в такому ж раціоналістичному ключі міркує і Д. Локк. Основою для тлумачення феномена влади у нього стає пафос знання, свободи, прогрес і орієнтація на необмежені можливості розумної і незалежної особистості. На відміну від свого попередника Декарта, Локк спирається не тільки з припущення існування раціональної свідомості у індивіда, але і на природжені права особистості. Це – право на життя, свободу і власність. Кожна людина має усвідомлювати те, що вона «не повинна, крім як здійснюючи правосуддя по відношенню до злочинця, чинити такі дії, які відбилися б на збереженні життя, свободи, здоров'я або власності іншого» [6, с. 159]. Відповідно, навіть примусова влада в державі, заснована на розумі, не може зазіхати на «природні права» індивідів [6, с. 163].

Раціональність також входить в сферу моральних норм і правил. Мораль повинна забезпечити продуктивне співіснування індивідів, що ведуть спільну діяльність. І. Кант виводив зі сфери моральне все, що не відповідає розумним доводам. Тому влада забезпечується моральною основою; легітимність влади пов'язана з її необхідним існуванням як організаційного начала. Цілком закономірно прийняття влади як державної системи, де система є необхідним виразом впорядкованого всесвіту – космосу, а держава – джерелом збереження і підвищення ефективності порядку. Індивідуалізація сприяє системі управління, даючи можливість контролювати кожного окремо. Людина, завдяки своїй суб'єктивності, обмеженості в сприйнятті абсолюту, виходить за рамки природних підстав: «кожна істота, не може діяти не, керуючись ідеєю свободи, саме тому в практичному відношенні вона дійсно вільна, тобто, для неї мають силу всі закони, нерозривно пов'язані зі свободою...» [7, с. 227]. Внаслідок чого, в новоевропейській філософії складається протистояння свободи і влади, яке має цілком певні кордони.

Для І. Канта організація державної системи влади здійснюється заради підтримки порядку серед вільних

особистостей. Особистість має право вимагати у держави те, що їй необхідно. Таким чином, підкорення виступає тільки як необхідність взаємодії між індивідами. Єдине панування, яке визнає І. Кант – це панування розуму. Гегель розуміє владу як момент в діалектичній взаємодії «самосвідомості»: «істина самостійної свідомості є рабська свідомість [8, с. 104]. Гегелівська діалектика Пана і Раба, панування і підкорення, включала в себе багато умов для більш змістовного формування поняття влади, а так само поняття свободи. Ці принципи «людської природи» стають не просто орієнтирами для розвитку суспільства Модерну, а й утворюють основу для правового порядку, яка робить теоретично можливим здійснення абсолютно нового типу влади.

Д. Локк був одним з перших, хто запропонував розглядати владу, як наслідок існування народного суверенітету, що реалізується за допомогою представницьких органів самоврядування. Засобом до забезпечення такого стану суспільства, є держава.

У досить короткий термін дана теорія влади стала фундаментом ліберальної ідеології, з якої, надалі розвинулися вчення про права людини, принципи інституалізації влади і конституційного правління. В цілому, в цей період була посилена лінія, що сформувалася ще в античності. Аналіз природа влади, пильна увага до структур і видів влади, її сутність, раціональність або нормативність в політиці та ін. Цю традицію, багато в чому, продовжили роботи К. Маркса і Ф. Енгельса, але при цьому дещо змістивши акценти на дослідження політичних підстав влади. Можна сказати, що вони, логічно завершили новоевропейський дискурс влади, підвівши теоретичну основу під політичні та владні процеси.

XIX століття дає старт глобальному вченню, яке критикує можливості розуму і раціональність взагалі. Це і творчість Артура Шопенгауера, Серена К'єркегора, Фрідріха Ніцше. Однак гегельянці, марксистки і навіть позитивісти зберігають віру в прогрес і здатність розуму освоїти дійсність, зробити її найбільш придатною для життя. Технічний розвиток, модернізація забезпечить вільний, творчий розвиток духу.

Паралельно розвивається соціологічна позиція щодо явища влади. У теорії М. Вебера «поняття влади знайшло цілком сучасну чіткість і визначеність [5, с. 152]. У веберовському визначенні підкреслюються наступні основні риси влади: влада не є приналежність індивідів, вона існує у відносинах між ними; влада повинна визначатися в термінах ймовірності, можливості; основу влади можуть складати будь-які речі, властивості або відносини; влада завжди проти когось, вона передбачає конфлікт і дії всупереч інтересам людей» [5, с. 27]. Вебер неабияк психологізується владні відносини, вказуючи на значимість особистих якостей індивіда. З іншого боку, Вебер вважав поняття влади «соціологічно аморфним», так як «будь-яка якість людини і будь-який збіг обставин може створити ситуацію, де індивід отримує можливість вимагати підкорення своїй волі» [5, с. 27].

Висновки і пропозиції. В цілому Модерн, будучи прагматичним і технологічним, народжує романтизм і бунт проти раціональності. Однак сама спроба осмислити випадковість проривів почуття і волі вже

демонструє потяг епохи перевести «незбагненне» в «збагненне». У Модерні вбачають «епоху розуму і кінець міфу». Крім того, модерніст завжди ставиться до своєї епохи з якимось скептицизмом, навіть страхом. Оволодіння світом, таким чином, здійснюється за допомогою освоєння всього того, що з самого початку не сприймається як раціональне, що підкоряється логіці і здоровому глузду.

Воля до влади виражає сутність людини Модерну. Тому воля до влади є характерною рисою всього живого, так як панування забезпечує більше шансів для виживання і зростання. У ракурсі такого характеру реалізується нігілізм новоевропейської філософії і культури.

Модерн став апофеозом людини розумної і механічної. Якщо Платон розділяв розум, волю і прагнення, то Модерн поєднав волю і бажання, зробивши владу предметом жадання і формою реалізації сутності буття через волю до влади. Модерн підсилює аспекти, які структурують і впорядковують владу. Влада – це технологія, а людина, наділена нею, – це результат прогресуючого в сторону порядку процесу буття. Зміст поняття влади в епоху Модерну характеризується в якості відносин панування і підкорення. Суб'єкт і об'єкт влади грають асиметричні ролі в процесі взаємодії. Однак модерністське уявлення про владу має раціоналістичні підстави. Влада, яка сформувалася в умовах Модерну, має характерні форми владних відносин, пов'язані з певним способом розподілу сил між учасниками відносин. Індустріалізація, модернізація і технізація знаменують собою даний тип взаємодії: «технічний прогрес [9, с. 327].

Відкриття та визнання в людині, поряд з інтелектуальним змінами, емоційні і почуттєві, які також повинні підкорятися тенденції раціонального упорядкування, вело до визнання нераціональних підстав влади. Згодом можна говорити і про ірраціональні підстави влади, бажання панування.

Це призводить до кризи новоевропейського Модернізму [10]. Проте, політична система України і в даний час будується на системі розподілу влади між учасниками відносин, визначених у рамках держави. Тому сучасний філософський аналіз влади повинен орієнтуватися на виявленні не тільки раціональних і логічних, але і вольових, жадаючих прагнень. Розвиток техніки і технології стало умовою для здійснення влади. Однак дана тенденція визначила приховану і витончену можливість маніпулювати свідомістю сучасної людини, пов'язану з розробкою ряду практичних методик підкорення «ірраціональних» імпульсів, для підтримання певного типу відносин, в тому числі відносин влади, в суспільстві.

Але, важливо зазначити, що статус «розумність» суб'єкта соціальних відносин дозволив активно розвивати ідеї про політичну рівність індивідів. Концепції про свободу і наявність природних прав у людини дали можливість протиставити владі свободу індивідуального вибору. За цих обставин складається класична для західно-європейської соціальної практики схема відносин, де народжується винятковий тип особистості: раціональний, автономний індивід, наділений політичним правом, що претендує на управління. Все це послужило основою для появи нового типу влади, що спирається на знання, компетенцію та кваліфікацію.

Список використаних джерел

1. Беляев Н. Ю. «Механицизм» в новоевропейской культуре. – СПб.: Издательство С.–Петербургского университета, 2007. – 260 с.
2. Вернадский В. И. Задачи минералогии в нашей стране. Лекция в Клубе научных работников в Ленинграде 19 ноября 1927 года // Избр. соч. Т.IV. Кн.1. – М., 1959. – С.9.
3. Травин Я., Маргания О. Европейская модернизация / Серия: Philosophy. – М.: АСТ, Terra Fantastica, 2004. – 672 с.
4. Юнгер Э. Рабочий. Господство и гештальт; Тотальная мобилизация; О боли. – СПб.: Наука, 2002. – 539 с. (Сер. «Слово о сущем»). (нем.)
5. Ледяев В. Г. Власть: концептуальный анализ. – М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2001. – 384 с.
6. Локк Д. Сочинения в 3 т.: Два трактата о правлении. – М.: Мысль, 1988. – Т.3. – 668 с.
7. Кант И. Основы метафизики нравственности. – М.: Изд-во «Мысль», 1999. – 1472 с. – (Классическая философская мысль).
8. Гегель Г. В. Феноменология духа. Репринтное воспроизведение издания 1959 г. – СПб.: «Наука», 1994. – 445 с.
9. Хевеши М. А. Антикапиталистический бунт «новых левых» // От абсолюта свободы к романтике равенства (Из истории политической философии) / Отв. ред.: канд. филос. наук М. М. Федорова, док. филос. наук М. А. Хевеши. – М.: ИФРАН, 1994. – С.195–212.
10. Васильева Анна Сергеевна. Трансформация феномена власти в новое и новейшее время // Научный журнал КубГАУ. – Scientific Journal of KubSAU. – 2012. – №75.

References

1. Belyaev N. Yu. «Mechanitsizm» v novoeuropeyskoy kulture. – SPb.: Izdatelstvo S.–Peterburgskogo universiteta, 2007. – 260 s.
2. Vernadskiy V. I. Zadachi mineralogii v nashey strane. Lektsiya v Klube nauchnykh rabotnikov v Leningrade 19 noyabrya 1927 goda // Izbr. soch. T.IV. Kn.1. – M., 1959. – S.9.
3. Travin Ya., Marganiya O. Evropeyskaya modernizatsiya / Seriya: Philosophy. – M.: AST, Terra Fantastica, 2004. – 672 s.
4. Yunger E. Rabochiy. Gospodstvo i geshtalt; Totalnaya mobilizatsiya; O boli. – SPb.: Nauka, 2002. – 539 s. (Ser. «Slovo o suschem»). (nem.)
5. Ledyayev V. G. Vlast: kontseptualnyy analiz. – M.: «Rossiyskaya politicheskaya entsiklopediya» (ROSSPEN), 2001. – 384 s.
6. Lokk D. Sochineniya v 3 t.: Dva traktata o pravlennii. – M.: Myisl, 1988. – T.3. – 668 s.
7. Kant I. Osnovy metafiziki nrvstvvennosti. – M.: Izd-vo «Myisl», 1999. – 1472 s. – (Klassicheskaya filosofskaya myisl).
8. Gegel G. V. Fenomenologiya duha. Reprintnoe vosproizvedenie izdaniya 1959 g. – SPb.: «Nauka», 1994. – 445 s.
9. Heveshi M. A. Antikapitalisticheskiy bunt «novykh levyykh» // Ot absolyuta svobody k romantike ravenstva (Iz istorii politicheskoy filosofii) / Otv. red.: kand. fil. nauk M. M. Fedorova, dok. fil. nauk M. A. Heveshi. – M.: IFRAN, 1994. – S.195–212.
10. Vasileva Anna Sergeevna. Transformatsiya fenomena vlasti v novoye i noveyshee vremya // Nauchnyy zhurnal KubGAU. – Scientific Journal of KubSAU. – 2012. – №75.

Belozerova R. O., postgraduate student of the department of political-psychological problems of social development, National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kyiv), gileya.org.ua@gmail.com

The transformation of power phenomenon in the Modern Age

In the article, based on the comparative historical method, is analyzed the process of transformation of the power phenomenon in the Modern Age. Particular attention is paid to the philosophical analysis of a complex of problems associated with the formation of a new type of power. The thesis is disclosed that the whole system of exercising power in the Modern age presupposed a situation where the «rational» subordinates «unreasonable» to the benefit of individuals and the whole society. This ensured the legitimacy of the power, the functioning of its structures and the implementation of governance mechanisms. New-European modernism strengthened the notion of power as a way to achieve efficiency in public life. The essence of power in the Modern age was determined in connection with the modernization and development of technology. She took a confident position in the life of society and in the minds of thinkers.

Keywords: power, society, modernity, progress, reason, rationality.

* * *

УДК 32.001:329.7(477)

Васильчук Є. О.,
доктор політичних наук, доцент, Київський
національний університет технологій та дизайну
(Україна, Київ), vasilchuk84@bk.ru

Чернова Л. П.,
кандидат філософських наук, доцент, Національний
педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова
(Україна, Київ), lp_chernova@mail.ru

ПОЛІТИЧНІ, ІНФОРМАЦІЙНО–ПСИХОЛОГІЧНІ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНІ ЗАХОДИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ ДІЯЛЬНОСТІ НЕЗАКОННИХ ВОЄНІЗОВАНИХ І ЗБРОЙНИХ ФОРМУВАНЬ В УКРАЇНІ

Проаналізовано політичні, інформаційно–психологічні та соціокультурні заходи щодо запобігання і протидії діяльності незаконних воєнізованих і збройних формувань в Україні. Зроблено висновок про те, що ефективність запобігання і протидії виявам екстремізму і тероризму, локалізації і нейтралізації діяльності незаконних воєнізованих і збройних формувань залежить від стану превентивної діяльності, яку узгоджено мають проводити правоохоронні й безпекові органи разом із державними установами і громадськістю. Основною метою цих заходів має стати не покарання за вчинений злочин, а створення умов, які унеможливають виникнення таких деструктивних ідей і практик, дозволяють роз'яснити громадянам зубіть використання таких методів досягнення своїх цілей, зокрема, політичних.

Ключові слова: незаконні воєнізовані та збройні формування, екстремізм, тероризм, політичні, інформаційно–психологічні та соціокультурні заходи.

Функціонування незаконних воєнізованих і збройних формувань є реальною загрозою для стабільного суспільно–політичного розвитку України. Неконтрольовані державою озброєні групи є вагомим криміногенним і теророгенним чинником, що сприяє ескалації політично мотивованого насильства, створює небезпеку для громадян і українського суспільства в цілому.

Неефективність реалізації державної політики у певних сферах суспільного життя та системна криза державного управління зумовлюють зростання опозиційних настроїв серед населення. Різноманітні екстремістські сили, всляк заохочуючи масові протестні настрої, поширюючи радикалістські ідеї і пропагуючи насильство як найбільш дієвий спосіб розв'язання накопичених соціальних суперечностей, домагаються втрати керіваності суспільними процесами з боку держави, послаблення її управлінських та регулятивних функцій. Особливий акцент робиться на послідовній і системній дискредитації серед населення правоохоронної системи, альтернативою якої мають стати відмобілізовані екстремістами латентні бойові структури.

Метою статті є аналіз політичних, інформаційно–психологічних та соціокультурних заходів щодо запобігання і протидії діяльності незаконних воєнізованих і збройних формувань в Україні.

Проблематика появи і функціонування незаконних воєнізованих і збройних формувань стала предметом наукових досліджень таких авторів, як П. Агапов і А. Хлебущкін [1], А. Вознюк [3], Ж. Оспанова [5–7], В. Робак [9] та ін. Фрагментарно причини появи незаконних воєнізованих і збройних формувань висвітлюються у наукових працях Е. Андрющенка [2]. Разом із тим, зазначені автори досить поверхнево висвітлюють проблеми розроблення і реалізації заходів щодо запобігання і протидії діяльності незаконних воєнізованих і збройних формувань. Зазначена обставина й визначає актуальність пропонованої статті.

Стихійні протестні виступи населення екстремісти прагнуть гранично загострити. Радикалізація протестної